

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, 1945-1974

[INE 367]

Διδάσκουσα: Λήδα Παπαστεφαννάκη
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2009-2010

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

1. Εισαγωγή: Τι είναι η οικονομική ιστορία;

Πολιτική οικονομία, ιστορία, οικονομική ιστορία: διαφορετικοί επιστημονικοί χώροι – Ορισμοί. Ζητήματα μεθοδολογίας. Οι πηγές της οικονομικής ιστορίας.

2. Η οικονομία της Κατοχής

Δομές της προπολεμικής ελληνικής οικονομίας Οι τραγικές συνέπειες της Κατοχής για την ελληνική οικονομία. Ναζιστική στρατηγική για την Ελλάδα ως κέντρου ανεφοδιασμού. Κατάσχεση διαθέσιμων αποθεμάτων αγαθών, μηχανισμοί απόσπασης αγαθών, συνεχής εκτύπωση χαρτονομίσματος, πληθωρισμός, μαύρη αγορά, δελτίο τροφίμων. Ελλείψεις σε διατροφικά αγαθά. Η πείνα. Ο ρόλος των αντιστασιακών οργανώσεων (ΕΑΜ) στην βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών, αποτυχία δωσιλογικών κυβερνήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, κεφ. 1. Στ. ΘΩΜΑΔΑΚΗΣ, «Μαύρη αγορά, πληθωρισμός και βία στην οικονομία της κατεχόμενης Ελλάδας» στο Γ. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984. Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ, «Όψεις της ελληνικής οικονομίας στη διάρκεια της κατοχής 1941-1944», *Επιστημονικό συμπόσιο στη μνήμη Νίκου Σβορώνου* (30-31 Μαρτίου 1990), Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1993, σ. 107 – 117. Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ - Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή, Αντίσταση, 1940-1945*, τ. Γ1- Γ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007.

3. Η Ελλάδα και το διεθνές περιβάλλον: πολιτική, γεωπολιτική, οικονομία

Η Ελλάδα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, ψυχρός πόλεμος, ο ευρωπαϊκός - δυτικός προσανατολισμός. Η «χρυσή εποχή» του μεταπολεμικού δυτικού κόσμου. Περιορισμός διεθνικών οικονομικών δραστηριοτήτων των Ελλήνων στην ανατολική Μεσόγειο – συρρίκνωση ελληνικών παροικιών Αιγύπτου- Κων/πολης, εσωστρέφεια (με την εξαίρεση της ναυτιλίας).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ1- Δ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

4. Η πρώτη μεταπολεμική περίοδος για την Ελλάδα, 1944-1947

Προβλήματα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά. Η οικονομική πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων, 1944-1947: οικονομική «σταθεροποίηση» και πολιτική αστάθεια. Προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπιστούν: δημοσιονομικό έλλειμμα, ανισότητες φορολογικού συστήματος, νομισματική αστάθεια, υπερπληθωρισμός. Η αμερικανική εμπλοκή στην Ελλάδα, 1947.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, κεφ. 2, 3, 4, 5, 6. ΑΘ. ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ, «Το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα του Κυρ. Βαρβαρέσου (Ιούνιος-Σεπτέμβριος 1945)», *Ιστορ* 11 (1998). Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ, «Οικονομική σταθεροποίηση και πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα, 1944-1947», στο L. Baerentzen- Γ. Ιατρίδης- O. Smith (επιμ.), *Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945-1949*, Ολκός, Αθήνα 2002, σ. 29-45.

5. Το Σχέδιο Μάρσαλ – η οικονομική ανασυγκρότηση της Ελλάδας

- α. Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ.
- β. Η συζήτηση για την ελληνική εκβιομηχάνιση προπολεμικά (καθεστώς Μεταξά)
- γ. Η συζήτηση για την ελληνική εκβιομηχάνιση μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: Ομοφωνία πολιτικών χώρων για εκβιομηχάνιση, αλλά το πρόβλημα της χρηματοδότησης της βιομηχανίας παραμένει κεντρικό.
- δ. Paul Porter: Πίστη στην καθοδήγηση της οικονομίας από ένα παρεμβατικό κράτος, Οικονομικός προγραμματισμός.
- ε. Το Σχέδιο Μάρσαλ στο ευρωπαϊκό πλαίσιο: στόχοι του προγράμματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, κεφ. 9, 10. Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ, «Η περίοδος της ανασυγκρότησης 1945-1953 ως στιγμή της σύγχρονης ελληνικής και ευρωπαϊκής ιστορίας», *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)*, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1994, σ. 23-33. Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ, «Απόψεις γύρω από τη βιωσιμότητα της Ελλάδας και το ρόλο της βιομηχανίας», *Αφιέρωμα στο Νίκο Σβορώνο*, τ. 2, Ρέθυμνο 1986.

6. Η Αμερικανική Βοήθεια στην Ελλάδα (1948-1952)

- α. Η Αμερικανική Βοήθεια στην Ελλάδα, 1948-1952.
- β. Απολογισμός για την χρήση των πόρων στο α' ετήσιο πρόγραμμα ανασυγκρότησης 1948-1949.
- γ. Βιομηχανικά δάνεια: Κριτήρια δανειοδότησης. Διαχείριση βιομηχανικών δανείων. Ποιοί κλάδοι ενισχύθηκαν.
- δ. Η βιομηχανία τσιμέντων.
- ε. Η ολοκλήρωση του σχεδίου Μάρσαλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, κεφ. 11, 12, 16, 17, 19, 20, 23, 24. Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ1- Δ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

7. Δεκαετία 1950: Η ολοκλήρωση του Σχεδίου Μάρσαλ. Αποτιμήσεις, αναπτυξιακές προοπτικές

- α. Η αναζήτηση αναπτυξιακής προοπτικής: Η έκθεση του NATO/OEEC για τις χώρες της Νότιας-νοτιοανατολικής Ευρώπης, 1952
- β. Η αναζήτηση αναπτυξιακής προοπτικής: Η έκθεση Βαρβαρέσου, 1952.
- γ. Νομισματική σταθεροποίηση 1953: Μέτρα για την αποκατάσταση της νομισματικής σταθερότητας και την ομαλή λειτουργία των αγορών.
- δ. Διαρθρωτικά αδιέξοδα της ελληνικής οικονομίας.
- ε. Η περίοδος 1953-1956: Ανάκαμψη παραγωγής, συγκράτηση πληθωρισμού, αποκατάσταση εμπιστοσύνης κοινού προς το εθνικό νόμισμα, αύξηση τραπεζικών

καταθέσεων. Το τραπεζικό σύστημα απέκτησε πάλι τη δυνατότητα να συμβάλλει στην χρηματοδότηση της οικονομίας, αύξηση εισροής άδηλων πόρων στ. Σημασία άδηλων πόρων για το εξωτερικό ισοζύγιο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κυρ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ, *Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος*, (εισαγωγή Κ. Κωστής), Σαββάλας, Αθήνα 2002 [α' έκδοση: 1952]

Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, κεφ. 27.

8. Η περίοδος 1961-1973: οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές.

Η απρόσμενη οικονομική ανάπτυξη. Οι αλλαγές των οικονομικών μεγεθών. Οι αλλαγές στην κοινωνία. Η μετανάστευση. Το εκπαιδευτικό σύστημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. ΦΡΑΓΚΙΑΔΗΣ, *Ελληνική οικονομία 19^{ος}- 20^{ος} αιώνας. Από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης*, Νεφέλη, Αθήνα 2007. Στ. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ, *Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασύμπτωτο μιας σχέσης*, Θεμέλιο, Αθήνα 1987. Στ. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ, *Εκπαιδευτικές ανταλλαγές και τεχνική βοήθεια στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η διπλωματία των εκσυγχρονιστικών ιδεών*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1995.

9. Η αγροτική οικονομία. Εκβιομηχάνιση και μετανάστευση, 1945-1973

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. ΒΕΝΤΟΥΡΑ, *Έλληνες μετανάστες στο Βέλγιο*, Νεφέλη, Αθήνα 1999. Α. ΜΑΧΑΙΡΑ, «Μετανάστευση και οικονομική ανάπτυξη στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η προσέγγιση της κεντροαριστεράς», *Μηνίων* 25 (2003), σ. 79-110. Α. ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ, *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Gutenberg, Αθήνα 1991. Σ. ΡΟΜΠΟΛΗΣ, «Η μετανάστευση στην Ελλάδα κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο 1945-1967 ως συνιστώσα της αναπτυξιακής πολιτικής», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, 1949-1967, Η εκρηκτική εικοσαετία*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 2002, σ. 299-310. Α. ΦΡΑΓΚΙΑΔΗΣ, *Ελληνική οικονομία 19^{ος}- 20^{ος} αιώνας. Από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης*, Νεφέλη, Αθήνα 2007. Χ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ1- Δ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

10. Υπηρεσίες- ναυτιλία-τουρισμός. Οι ελληνικές πόλεις, 1945-1973.

Η μεταπολεμική ανασυγκρότηση της ναυτιλίας. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών και του τουρισμού. Οι πόλεις στον πόλεμο και την κατοχή. Αστικοποίηση και ανοικοδόμηση των πόλεων. Ο κατασκευαστικός κλάδος, κινητήριο κλάδος της οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: G. BURGEL, *Αθήνα, η ανάπτυξη μιας μεσογειακής πρωτεύουσας*, Εξάντας, Αθήνα 1976.

Γ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ, «Η απρόσμενη οικονομική ανάπτυξη στις δεκαετίες του 50 και του 60: η Αθήνα ως αναπτυξιακό υπόδειγμα», *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, 1949-1967, Η εκρηκτική εικοσαετία*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 2002, σ. 43-65. Ν. ΠΑΠΑΜΙΧΟΣ, «Η μεταπολεμική πόλη, πόλη της αντιπαροχής», στο *1949-1967, Η εκρηκτική εικοσαετία* ό.π., σ. 79-86. Τ. ΧΑΡΛΑΥΤΗ, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας, 19^{ος}-20^{ος} αιώνας*, Νεφέλη, Αθήνα 2001. Χ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ1- Δ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

11. Η εργασία. Το εργατικό κίνημα, 1945-1973.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. ΑΥΓΟΥΣΤΙΔΗΣ, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα κατά τη δεκαετία του 1940 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Καστανιώτης, Αθήνα 1999. Γ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, *Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και οι ξένες επεμβάσεις (1944-1948)*, Οδυσσέας, Αθήνα 1995. Γ. ΠΕΤΡΑΚΗ, *Από το χωράφι στο εργοστάσιο. Η διαμόρφωση του βιομηχανικού προλεταριάτου στο σύγχρονο Λαύριο*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2002. Χρ. ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση 1945-1952*, τ. Δ1- Δ2, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.

12. Παρουσιάσεις φοιτητικών εργασιών.

13. Ανακεφαλαίωση του μαθήματος. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.